

MEDIJI I AGRESIVNOST

...VEŽBAO MASOVNO UBISTVO!
MESECIMA IGRAO "VALORANT"
IGRICU ISTREBLJENJA I PRIPREMAO
SE ZA KRVAVI ZLOČIN

OSNOVNA PITANJA...

- Da li mediji izazivaju nasilje?
- Da li mediji podstiču nasilje?
- Da li je veza između nasilja u medijima i nasilja u realnom životu zaista tako direktna?
- DA LI UOPŠTE MOŽEMO DOBITI KONAČAN ODGOVOR NA OVO PITANJE?

NASILJE?

- Filmsko nasilje?
- Nasilje u crtaćima?
- Nasilje u sportskim emisijama?
- Nasilje u igricama?
- **NASILJE U VESTIMA?**
- **Sve ovo i još mnogo više?**

ISTORIJA DEBATE O NASILJU U MEDIJIMA

- **“Paklena pomorandža”**
- Nasilje u najavi – privlačenje mladih u bioskope
- Ubrzo nakon početka prikazivanja više incidenata kao posledica imitacije
- Film, na zahtev režisera, povučen iz bioskopa u Velikoj Britaniji sve do 2000. godine
- Od tada nije se javio nijedan novi slučaj imitiranja – film se ne pecipira više tako nasilno? (Tarantino efekat?)

COLUMBINE PUCNJAVA

- Po prvi put video igrice i muzika počinju da se navode kao potencijalni krivci za nasilno ponašanje
- Merilin Menzon? Muzika? Tekstovi? Izgled?
- Nasilne igre?
- Planiranje masakra-da li onda zaista postoji uslovljenost video igrom?
- MOŽDA JE BITNIJA KUMULATIVNOST NASILJA U MEDIJIMA, A NE POJEDINAČNI SLUČAJ?

POTENCIJALNA OBJAŠNJENJA OVE VEZE

- Bandura i učenje po modelu

IMITACIJA

Emocionalna veza

Ne mora biti
emotivne veze sa
modelom

IDENTIFIKACIJA

Mora postojati
emotivna veza sa
modelom; ne
neminovno pozitivna

Složenost oblika
ponašanja

Imitiraju se
jednostavniji oblici
ponašanja – gestovi,
mimika, **NASILJE**. .

Usvajaju se
složeniji oblici
ponašanja – govor,
stavovi, način
ophođenja prema
drugima. . .

Trajnost naučenog

**Naučeno
ponašanje kraće
traje**

Naučeno ponašanje
je relativno trajno

KADA JE IMITACIJA VEROVATNIJA?

- Kod ubistava i serijskih zločina
- *Kod samoubistava – ako već postoji sklonost ovakvom načinu “rešavanja” problema*
- Kada je model sličniji gledaocu
- Kada je situacija sličnija realnoj
- KADA POSTOJI NAGRADA ZA NASILNO PONAŠANJE MODELA

- **Prenošenje uzbuđenja**

- Rast adrenalina ili opšte stanje uzbuđenja nakon gledanja nekog sadržaja povećava verovatnoću da će se osoba **(A NAROČITO DETE ILI ADOLESCENT)** ponašati nasilno
- Ovo objašnjava zašto nekada i gledanje pornografije može dovesti do (privremenog) porasta nasilja

- **Desenzitizacija**

- Preterano gledanje nasilnih sadržaja dovodi do sniženja emocionalnog uzbuđenja i veće tolerancije na nasilje

- **Teza o inhibiciji**

- Nasilje u medijima sprečava nasilje u stvarnom životu – zgađenost nasiljem

- **Teza o obratu – “efekat bumeranga”**

- Nasilje u medijima izaziva prosocijalno ponašanje (kod devojčica više nego kod dečaka)
- nasilje u medijima izaziva empatiju sa žrtvom, a zatim i agresivnost prema nasilniku – legitimno nasilje

KOGNITIVNO PRIMOVANJE

- Nasilni sadržaji daju scenario koji nam pomaže da ambivalentnu situaciju protumačimo na nasilan način
- Nasilje u medijima ne dovodi direktno do nasilja, ali, ako je učestalo, pomaže u kreiranju kognitivne šeme
- U susretu sa nekom nejasnom situacijom veća je verovatnoća da se će koristiti ova “nasilna” kognitivna šema

VRATIMO SE NA KUMULATIVNOST...

- Longitudinalna istraživanja
 - Preferencija nasilnih sadržaja u detinjstvu je povezana sa agresivnošću i antisocijanim ponašanjem u odraslom dobu
 - Šta je ovde koka, a šta jaje?
- Veća je šteta od izlaganje nasilnom sadržaju u detinjstvu nego u odraslom dobu
- Kada u obzir uzmete i druge faktore, značaj medija postaje drastično manji

A ŠTA JE SA RAZUMEVANJEM NASILJA?

- Da li se možemo osloniti samo na izlaganje nasilnim scenama u medijima (analiza sadržaja)?
- Da li je prosto izlaganje važno, ako ne znamo kako osoba percipira nasilje koje gleda i da li ga je uopšte percipirala kao nasilje?
- Vrste nasilja?
 - Šaljivo nasilje – crtaći
 - Dočarano, filmsko nasilje
 - Istinsko, stvarno nasilje
- Neće svaka vrsta emitovanog nasilja izazvati iste reakcije kod različitih ljudi!

- **Šta je sa okruženjem i socijalizacijom vrednosti i normi?**
 - Ako ste odrasli u nasilnom kraju, da li će vas slika odsecanja uveta iz filma jednako uzбудiti kao i ako ste odrasli u “finom” kraju?
 - Da li ćete istu scenu tumačiti kao nasilje?
 - Da li ćete “opravdano” nasilje videti kao nasilje – ubistvo zbog nevere?
- **Stavljanje nasilja u kontekst**
 - Ima li nasilje u filmu neku ulogu?
- **Šta je sa maloletnim počiniocima krivičnih dela? Šta je sa siromašnima i neobrazovanim? Da li na njih mediji imaju isti uticaj? Ili veći?**

VIDEO IGRICE

- Razlike u odnosu na televiziju (i druge medije)?
- Za decu sklonu sanjarenju i sa razvijenom imaginacijom **IGRANJE AGRESIVNIH IGRICA PREDSTAVLJAJU MEHANIZAM VENTILIRANJA NEGATIVNIH EMOCIJA!**
- Šta su “nasilne video igrice”?
 - Samo 7% vremena provedenih u igranju neke nasilne video igre se provodi u nasilju!
 - “nasilne” video igre čine oko 50-70% tržišta video igara
- Agresivne misli naspram agresivnih emocija (frustracija; ali ona može biti i posledica neuspeha u igri, ne samog igranja igre)
- Kompeticija izaziva nasilje, a ne sama igrice?

I ŠTA ĆEMO SAD?

- Od nas traže jasan odgovor – **nasilje u medijima jeste li nije štetno za decu?**
- Ima li takvog odgovora?
- Da li nam pomaže to što se oslanjamo na čistu i preciznu metodologiju?
- UKRATKO I OPASNO 😊
 - Agresivno ponašanje izazvano medijima je verovatnije kod: mlađih muškaraca koji intenzivno gledaju televiziju, koji su već skloni nasilju, koji odrastaju u porodicama u kojima se intenzivno gleda TV, koji se često sureću sa nasilnim ponašanjem te ga smatraju “normalnim” načinom rešavanja problema **ITO AKO JE NASILJE PRIKAZANO** realno, atraktivno, sa opravdanjem i legitimiziranjem, **AKO GA ČINI MODEL** sličan detetu koji nije kažnjen za svoju agresivnost i kada se ne vidi jasno patnja žrtve nasilja
 - I SVE TO, KADA SU OVI FAKTORI U MEĐUZAVISNOSTI, nijedan nije dovoljan sam po sebi

SMERNICE ZA MEDIJE NAKON KRIZNIH DOGAĐAJA

POSLEDICE PO DECU I MLADE

Neodgovorno izveštavanje o visoko traumatičnim događajima može da ostavi naročite posledice na decu i mlade, posebno ukoliko su oni direktno pogođeni ili poznaju nekoga ko je direktno pogođen kriznom i traumatičnom situacijom.

Da bi sebi razjasnili same događaje, ali i sopstvena razmišljanja i osećanja, i oni samostalno traže informacije u medijima. Tom prilikom, deca i mladi mogu biti izloženi dezinformacijama ili pogrešnim, površnim i neosetljivim tumačenjima događaja, bilo u vestima ili u komentarima na njih. Takođe se u javnom govoru može desiti da se cele generacije označe kao "izgubljene, otuđene" i slično.

Osetljive i neproverene informacije, pretpostavke o osobama, ličnim odnosima i događajima koji su njima povezani mogu kod dece i mladih uneti **dodatnu zbunjenost, osećanje besa, nepoverenja i nepravde**, kao i **osećaj da ih šira zajednica ne razume**, što može imati ozbiljne psihološke posledice i usporiti proces oporavka.

Rizik: Obeležavanje ljudi sa sličnim karakteristikama kao mogućih počinitelja

Šta ne raditi

- Ne naglašavati posebne grupne pripadnosti, osobine ili ponašanja počinioca.

Zašto to ne raditi

Druge osobe koje su po nečemu slične počiniocu mogu da budu opažene kao potencijalno opasne, iako to nisu.
Na primer, navođenje da je počinitelj imao probleme sa mentalnim zdravljem ili igrao video-igricu vodi ka stigmatizaciji svih ljudi sa mentalnim problemima ili onih koji igraju video-igricu, iako ogromna većina ovih ljudi ni na koji način nije nasilna.

Šta treba raditi

- Objasniti da je u pitanju složen događaj, kao i da se iz pripadnosti grupi ne može zaključiti o tome da li je neko mogući počinitelj.

Zašto to raditi

Smanjuje se mogućnost međusobnog optuživanja, atmosfere straha i nepoverenja. Štite se potencijalno ranjive grupe.

Rizik: Stvaranje utiska da se ovakvi događaji mogu lako ponoviti

Šta ne raditi

- Ne izveštavati o događaju na pojednostavljen način.

Ne isticati jedan faktor kao jedini odgovoran za događaj.

Ne isticati svakodnevne situacije ili uobičajena ponašanja kao moguće uzroke događaja („dobio je jedinicu“, „nije pozvan na rođendan“, „uvek je bio tih i povučen“).

Zašto to ne raditi

Upiranje prstom u samo jedan od potencijalnih uzroka ili okidača događaja može stvoriti lažni utisak da je događaj česta ili očekivana reakcija na takve okidače.

Ljudi stoga mogu da steknu utisak da se može ponoviti i da se osećaju izloženo i nezaštićeno.

Šta treba raditi

- Objasniti da je u pitanju složen i redak događaj, za čije dešavanje je neophodno da se istovremeno steknu mnogi uslovi.

Zašto to raditi

Ukazivanjem na retkost i složenost događaja, ljudi se ohrabruju da opažaju okolinu kao bezbednu i da se postepeno vrate u rutinu.

Rizik: Podsticanje bespomoćnosti

Šta ne raditi

Ne govoriti da se ništa ne može uraditi.

- Ne naglašavati da će posledice događaja biti nepovratne.

Ne sugerisati da su samo dugoročne i neizvesne promene neophodne da se stanje popravi (ne umanjivati značaj sistemskih promena, već istovremeno ukazivati na značaj malih, izvodljivih aktivnosti).

Zašto to ne raditi

Pojačava se doživljaj straha i bespomoćnosti i smanjuje motivacija da se pruži ili potraži pomoć.

Šta treba raditi

Uz uvažavanje ozbiljnosti događaja i bola neposredno pogođenih i cele zajednice, insistirati na tome da su ljudi otporni i da kao društvo možemo da se oporavimo.
Davati konkretne preporuke o tome šta pojedinac može da uradi kako bi pomogao sebi i drugima (npr. deljenje kontakata za besplatnu psihološku pomoć, informacionih paketa i drugih dostupnih resursa).

Zašto to raditi

Podstiče se konstruktivno i pomagačko ponašanje, kao i nada i otpornost ljudi, što pomaže u oporavku pojedinaca i zajednice.

SMERNICE ZA MEDIJSKO IZVEŠTAVANJE

Rizik: Podsticanje atmosfere haosa i nebezbednosti

Šta ne raditi

Ne deliti neproverene informacije, kao ni pretpostavke o motivaciji počinioaca ili okidačima događaja.

~~Ne izveštavati senzacionalistički ni fatalistički – „Šta nam se to dešava?“ „Da li je u pitanju crni niz?“, „Ovo ne staje“.~~

Zašto to ne raditi

Podstiču se sukobi u javnom prostoru, što ostavlja utisak nebezbednog okruženja i otežava oporavak pojedinaca i zajednice. Neposredno pogođenima se ne daje prostor i vreme za tugovanje.

Šta treba raditi

- Deliti samo proverene informacije o događaju, opovrgavati dezinformacije.

Ispitati šta je ono što o događaju još uvek ne možemo znati.

Ne praviti neutemeljene pretpostavke o trendovima i očekivanjima u budućnosti.

Deliti planove aktivnosti koje su usvojile institucije.

Zašto to raditi

Uvode se stabilnost i struktura u javni prostor, pojačavaju osećaji poverenja, bezbednosti i predvidljivosti.

Rizik: Imitiranje nasilnog ponašanja, „društvena zaraza“

Šta ne raditi

Ne deliti nepotrebne detalje o događaju.

- Ne veličati počinioaca (kao hrabrog, pametnog ili na druge načine vrednog divljenja).

~~Ne romantizovati počinioaca (kao žrtvu ili napaćenu dušu).~~

~~Ne praviti od počinioaca antiheroja (kao monstruma).~~

Ne objavljivati fotografije na kojima se veliča nasilje.

Zašto to ne raditi

Živopisnije predstavljeni uzori povećavaju verovatnoću imitacije. Počinioci predstavljeni kao nadprosečni ili antiheroji povećavaju verovatnoću imitacije.

Imitacija nasilničkog ponašanja u okruženju može posebno uznemiravati neposredno pogođene tragedijom.

Šta treba raditi

- Opisati događaj tačno, ali bez pojedinosti koje bi olakšale imitaciju – deliti samo činjenice koje su neophodne za razumevanje događaja.

Karakterisati ponašanje počinioaca kao neprihvatljivo, štetno i za osudu.

Zašto to raditi

Manje detalja o počinioцу smanjuje verovatnoću da se drugi sa njim poistovete i pokušaju da kopiraju takvo ponašanje.

Rizik: Dodatno traumatizovanje preživelih, porodica i drugih pogođenih

Šta ne raditi

- Ne objavljivati iznova fotografije počinioaca.

~~Ne objavljivati fotografiju počinioaca pored fotografija žrtava.~~

~~Ne objavljivati potresne fotografije ili video materijal mesta zločina.~~

Zašto to ne raditi

Preživeli, njihove porodice i lokalna zajednica mogu da budu iznova uznemireni i potrešeni takvim sadržajem.

Mogu da osećaju da su žrtve nevidljive, obeležene ili u istoj ravni kao i počinilac.

Šta treba raditi

- Fokusirati se na ukazivanje poštovanja žrtama, preživelim i svima koji su na različite načine pogođeni događajem.
- Deliti njihove lične priče, ali uz poštovanje prava na privatnost, u meri i obimu koji oni odrede.

Zašto to raditi

Opisivanje žrtava i neposredno pogođenih tragedijom izaziva saosećanje i podstiče zauzimanje njihove perspektive.

Poštovanjem prava na privatnost čuva se dostojanstvo žrtava.

Rizik: Stigmatizovanje cele zajednice

Šta ne raditi

- Ne podrazumevati da je cela zajednica ravnodušna i nezainteresovana da pomogne.
- Ne navoditi na zaključak da je cela zajednica kriva za događaj.

Zašto to ne raditi

Podstiče se doživljaj krivice, bespomoćnosti i usamljenosti, što nepovoljno utiče na oporavak pojedinca i zajednice.

Šta treba raditi

- Davati primere saosećajnog reagovanja zajednice – davanje krvi, direktna pomoć neposredno pogođenima, empatični gestovi vršnjaka.

Zašto to raditi

Podstiče se društvena povezanost, nada i utisak o dostupnosti pomoći i resursa. Ovo olakšava oporavak pojedinaca i zajednice

Rizik: Neutemeljene dijagnoze

Šta ne raditi

- Ne davati medijski prostor stručnjacima koji se ne pridržavaju etičkog kodeksa struke.
- Posebno ne iznositi u javnost neutemeljene pretpostavke o psihološkom profilu počinioce, porodičnoj dinamici ili okidačima događaja.
- Ne tražiti od psihologa i psihijatar da daju dijagnoze kao uzrok nasilnog ponašanja.

Zašto to ne raditi

Iako psihijatri i psiholozi mogu, oslanjajući se na znanja iz svojih oblasti, da doprinesu objašnjenju događaja, ne mogu nikoga da dijagnostikuju „na daljinu“, već jedino temeljnim veštačenjem u toku suđenja. Ovako iznesene dijagnoze mogu se ispostaviti netačnim, što može dodatno da zbuni javnost i naruši poverenje u struku i medije. Uz to, vodi porastu predrasuda, ali i krši pravo na privatnost osoba uključenih u događaj.

Šta treba raditi

- Dati priliku stručnjacima da iznesu zaključke na osnovu informacija koje imaju.
- Uvažiti odgovore poput „nemamo dovoljno informacija“ ili „ne možemo sa sigurnošću da tvrdimo“ kao validne i ispravne.

Zašto to raditi

Javnost se navikava na to da je proces dolaženja do istine spor i da zahteva pažljivo prikupljanje informacija. Gradi se poverenje u stručne osobe i izvore informisanja.

Rizik: Osuđivanje različitih reakcija na događaj kao neprihvatljivih

Šta ne raditi

- Ne osuđivati načine na koje ljudi ispoljavaju osećanja povodom događaja, ukoliko to ne ugrožava druge.
- Ne obeležavati načine na koji ljudi tuguju (ili ne tuguju) kao ispravne ili neispravne.

Zašto to ne raditi

Vrsta i intenzitet reakcija koje deca i odrasli mogu imati nakon traumatičnog događaja su veoma različite – neko će reagovati brže, neko sporije, neko otvoreno deliti osećanja, neko ih poricati, neko želeći da razgovara o događaju, a neko odbijati. Karakterisanje nećijih osećanja i načina tugovanja kao ispravnije ili manje ispravne može otežati oporavak od traume i izazvati dodatne podele u zajednici

Šta treba raditi

- Prihvatiti i uvažiti činjenicu da ljudi mogu različito reagovati na traumatične događaje, i da je u tom procesu neophodno da pokažemo međusobno razumevanje.

Zašto to raditi

Stvara se atmosfera međusobnog prihvatanja, psihološke sigurnosti i poverenja. U društvu se omogućava da pojedinac dobije podršku da na svoj način i svojim tempom obradi traumatičan događaj.